

ERKUT TOKMAN İLE LUPOC ÜZERİNE SÖYLEŞİ

18 Ekim 2019

Ozan Öztepe: Lupoc; uzun, tek şiirden beden bulan bir kitap. Şiir boyunca leitmotiv olarak kullanılan 'Lupoc'u arayan şair-öznenin durumu bana Godot'yu bekleyen Vladimir ve Estragon'u anımsattı...

Erkut Tokman: Kelimelerle kafamın içinde oynamayı severim, adeta onları içimde yaratır, kişileştirir, hatta onlarla iletişime geçerim. Lupoc da başlangıçta böyleydi. Evet, l-u-p-o-c kesinlikle bir leitmotivdir. Şiirin içindeki bilinmeyen öz ve nen olarak şair öznesi kitapta LUPOC'u aramaktadır. Bu arayış aynı zamanda bireysel, toplumsal, bunların da ötesinde metafizik bir arayıştır. Lupoc bilinmeyen ve aranan bir şeydir. Bu bağlamda size Godot'u çağrıştırmasını da anlayabiliyorum.

OÖ: Kitabın künye sayfasından sonra verilen bilgiye göre Lupoc yaklaşık 3 aylık bir süre içerisinde kaleme alınmış. Kitabın yazım sürecinden biraz bahseder misin?

ET: Birbirinden farklı yazım tekniklerim var. Genel eğilim olarak şiirler farklı dönemlerde yazılıp benzer temalara göre bir kitapta toplanır. Bana şiir yazdıran esinlerin kaynağı bazen tek kelime; bir başlık da olabiliyor. Bunu içimde uzun süre yaşatır ve çoğaltırım. Bu süreç beni derin kanallara sürükler her zaman. Yani bunlar bir şiir, bir kitap için ilk doğum sancılarıdır. Lupoc ise bambaşka bir yerden çıktı. Su üzerine yazılmış bir dizi şiirimden birinin tamamen başkalaşım geçirmiş halidir Lupoc. İlk şiirin başlığı dâhil içeriğinden belki sadece birkaç iz kalmıştır o kadar ve ortaya bambaşka bir uzun şiir; "Lupoc" çıkmıştır sonunda. Son dönemlerde yazdığım çoğu şiirde bu başkalaşım oyunu şiir yaratımın vazgeçilmez bir parçası oldu. Yani şiir şiirin içinden çıkıyor. Bir şiir başka bir şiiri yaratırken kendini terk ediyor; adeta ölüyor. Yani o şiir aslında başka bir şiiri hayata getirmek için doğmuş bir öncel şiir ve bir koza gibi sadece esas şiiri doğurana kadar yaşayıp sonra kendini yok ediyor. Lupoc böyle bir oluşumun içinden doğmuştur; başkalaşım geçirerek. Bu bakımdan yazdığım şiiri yaşayan canlı bir organizmaya benzetiyorum. Sürekli kendini üreten ve yenileyen; bölünüp çoğalan bir yapı. Benden çıktıktan sonraki süreçte de; bu çoğalma; üreme; yaşama; değişim -ne dersiniz deyin- okuyucuda devam etmeli diye düşünüyorum. Kitabı yazdıktan sonra artık ben de sadece bir okuyucusuyum o kitabın.

OÖ: Lupoc'ta dizeler sözcüklere, sözcükler hecelere, heceler harflere, harfler ise parantez içerisine alınan boşluklara dek planlı şekilde ayrıştırılıyor. Sözcükleri yapı-bozuma uğratmanın anlam yaratma özelindeki potansiyeli hakkındaki düşüncelerin?

ET: Yapı-bozum bilerek yapıldı; evet. Dili hücrelerine bölüp yeniden çoğaltmak da oyunun bir parçası elbette ama bu yapı-bozumunu -ya da bir başka bağlamda belki yapı-kurumu desek de doğru- getiren dürtü zorunlu bir ihtiyacın; derin bir dil yarasının bende yarattığı müthiş istençten

kaynaklanıyor. Bu istenç her şeyden; yaşadığım; var olduğum; ulaştığım noktadan; bana şiir yazım edimini dil içinde yeni olanaklara dönüştürülebileceğinin ipuçlarını imgeledi. Bu imgeleme aslında zihin yaratısının vazgeçilmez alanı olan alt ve üst bilinç arasında gidip gelen bir dalgalanma gibidir bende. Lupoc'da imla işaretleri yoluyla kurulan dilsel göstergeler özellikle iki şeyin altını çiziyor; birincisi anlamın ve yan anlamın altını çizme ya da ona gönderme yapma, ikincisi görsel bir algı yaratarak anlamı ve imgeyi yazım alanının dışına, yani eyleme güdüleme. Burada imlanın imi söz konusu; bu im imaj (görsellik) dediğimiz alanı bütünleyen imladır. Bu kitap da bunu yaratmanın-riskli olmasına rağmen- anlamla bütünleşmesi bağlamında; deneysel çalışmaların anlamı dışlayan yönünü aştığını görürüz.

OÖ: Kitabın birçok yerinde sözcük ve heceleri parantez içerisine alıyorsun. Husserl'in "paranteze alma" kavramı özelinde Lupoc'taki anlam arayışından ve düşünceyi temsil etme yönteminden bahseder misin?

ET: Şiirleri yazarken ve parantezleri kullanırken Husserl'in paranteze alma kavramı üzerinde açıkçası bir bilgim yoktu ama gördüm ki Husserl'in "*Fenomenlerin bilgisine, onlara ait bazı öğelerin paranteze alınmasıyla ulaşılr.*" görüşüyle örtüşen özellikte kullanımlar Lupoc'da mevcut. İyi bir tespit yapmışsınız. Parantezler Lupoc'da çok yönlü olarak farklı anlamlar ve gösterge alanları yaratmak için kullanılmıştır. Mesela içinde hiçbir şey olmayan üçe üç bir matris şeklindeki boş parantez kümesi... Bu küme aslında hem boşluğu harfsiz, hecesiz, sözcüksüz imliyor hem de bunu yaparken bir üst mısralarda anlatılan anlamın görsel olarak altını çiziyor (toplumda içi boşaltılan şeyler); bir yandan da sanki onlar kapsüllerden oluşan birer matris gibi... Yani anlamın göstergeye indirgenmesinde şiirin toplamı açısından bakılırsa hem şimdi hem gelecek hem geçmiş projeksiyonu var bu parantezlerde. Burada parantezlerin içi boşaltılmıştır. Orada, gelecekte ise hafızasını kaybetmiş uygarlıklar kapsüller içine konup gönderilmiş sözcükleri belki alıp yeniden kullanmaya başlamışlardır? Belki de parantezler bunun için boştur ve yeni bir yerde yeni bir uygarlık doğmaktadır... Bunların devamında ise, aynı üçlü boş parantez matrisi tekrarlanarak; orta sütuna "lupoc"; birinci ve üçüncü sütuna ise, doğum tarihini temsil eden d. ve ölüm tarihini temsil eden ö. harfleri konularak, burada, içi boşaltılan şeylerle dünyanın adeta bir ölümler mezarlığına döndürülmesi ve lupoc'un onların arasına bir ajan gibi karışarak adeta bir misyoner olması; bir kayıp özü yayması söz konusudur. Doğum ölüm tarihlerinin boş olması da tabii ki manidar... Parantezler; daralma, hapis, özgürleşme, kanatlanma gibi anlamları görselleştirerek, anlamın belirginleşmesine yardımcı olmaktadır. Bu aynı zamanda zevkli bir oyun gibidir.

OÖ: Lupoc; sınırları muğlak, merkezi bulunmayan bir metin. Bu bağlamda ardyapısalcı niteliğe sahip. Metinde sınırların muğlaklaşması anlam aktarımında Eco'nun da dile getirdiği "aşırı yorum" riskini doğruyor mu sence?

ET: Lupoc ardyapısalcı (post-yapısalcı) bir nitelik taşıyor mu? Evet; doğru bir tespit, çünkü şiir kendi içinde her şeye açık bir yapıda ilerliyor ve sürekli devinirken bu yapıya giren ve çıkan sözcükler ve görüntüler söz konusu. Aslında şiirin yaşayan bir organizma olarak varlığını üretip kendini çoğaltması da bu yapıdan kaynaklanıyor. Bu çok disiplinli ve disiplinler arası bir boyut aynı

zamanda. Bilim, felsefe, sanat tarihi, dilbilim, tarih ve politika var çünkü Lupoc'da. Bunlar şiirin ana ekseninde dönen, ana fonksiyonu oluşturan parametreler gibidir daha çok... Ama merkezinde şiir; "Lupoc" var. Lupoc'un sınırları muğlak olsa da; merkezi bulunmayan bir metin olsa da; söylemek istediğini çok açık belirten bir metin, dolayısıyla çoğunlukla bu açıdan -bazı yerleri hariç- "aşırı yorum" riskini beraberinde getirmiyor bence. Lupoc'un gizemli bir metin olması; sezgi yoluyla metafizik alana göndermeler yapması uzayı ve boşluğu imlemesi bağlamında belirsizlikler içermesi bence hoş ve yoruma açık; bundan gocunmuyorum. Şiir zaten çoğunlukla görünmez bir dildir çünkü.

OÖ: Evvelki şiir kitaplarıyla (Giden ve Kalan "1999", Bilinmezi Dolaşan Ses "2007", Aramızda Eski Bir Masal "2015", Şehirlerle Yanar Dünya "2017") mukayese edildiğinde kullandığın şiir tekniğinde dramatik bir kırılma göze çarpıyor. Lupoc'un bu dört kitaptan bağımsız bir durumu olduğunu düşünüyor; ne dersin?

ET: Nerdeyse öyle. Bu şiiri yazmamın zamanı çoktan gelmişti. Bu içimde hep yaşayan ve diğer şiir kitaplarımda da ipuçlarını verdiğim bir tarzı... Örneğin ikinci kitabımda "Tanrıyla konuşmalar" şiiri ve "Çıplak ve Sonsuz" bölümündeki bazı bölümler... Şairin birey olarak şiirindeki bazı önceliklerini toplumsal gereklilikler yüzünden ertelemesini doğal bir ödev olarak görüyorum. Bu şair için bir tercihtir ama zorunluluk olamaz. Ben de tercihim bu bağlamda araya giren "Aramızda Eski Bir Masal" ve "Şehirlerle Yanar Dünya" kitaplarıyla kullandım. Bu kitaplarda bilerek isteyerek asıl yazmak istediğim şiiri açığa çıkarmayı geciktirdim. Oysa Lupoc tarzında şiirleri 30'lu yaşlarımdan beri yazıyordum. Bu kırılmanın zamanı gelmişti. Tam olarak bağımsız olmasa da dört kitaptan oldukça farklı Lupoc... Buna bir yüksek atlama rekor denemesi desek yanlış olmaz sanırım.

OÖ: "Sözcüklerdir kuran bağımsızlığın dilini / Tutuk kekeme pelte bir toplumda" . Bu düşünceni Türk şiiri, şair ve toplum (okur) özelinde biraz daha tanımlar mısın?

ET: Şiirin özgür olmasını önemsiyorum. Bunun için Lupoc "Sözcüklerdir kuran bağımsızlığın dilini" diyor ve sözcüklere özgürlük istiyor!! Yıllar önce 20'li yaşlarımda Beyoğlu Sıraselviler Caddesi BİLSAK'da Küçük İskender, Gülseli İnal ve Turgay Fişekçi'nin katıldığı şiir üzerine yapılan bir söyleşide "Şiir ve Bağlanma" konusu tartışılmıştı. İnal "Şiir sadece özgürlüğe bağlanabilir" diyordu: LUPOC da özgürlüğe bağlanmış ve onu arayan; onu gösteren bir özdür. Bu arayışının temelinde derin bir "dil yarası" var. Bu yarayı iyileştirmeye çalışıyor Lupoc ve elbette o bir dil doktoru değil ama dil doktorlarını ve bu konuya duyarlı bütün yazar, okuyucu, şair, sanatçı ve aydınları göreve çağırıyor... Böyle bir alt çağrışım Lupoc'da var. Dil yobazlığına şişirilen balon! Dilimizi bağladılar onlar! Dil hapishanesinin işkencecileri! vb. sözler Lupoc'un 'dil yarasının' kanayan cümleleri... Burada direk Türkiye'de bilinçli olarak yapılanmış kültür emperyalizmiyle boyunduruk altına alınmış Türk Dili'nin yeniden özgürlüğünü kazanması için bir ateş yakılıyor. Lupoc bu ateşi bütün tutsak diller için istiyor. Bunun için aslında kullanılan üslup her ne kadar öncelikle Türkiye için söylenmiş bir üslup da olsa, aynı zamanda evrenseldir. Bana göre dilin özgürleşmesi toplumun her bireyinden başlayarak yayılması gereken ve kitlesel olarak bir tepkiye dönüşmesi gereken bir şeydir. Atatürk'ün Dil Devrimi'nin atılan temellerini, Dil-Güneş teorisini, Tarama Sözlüklerini, öz TDK' yı, Atatürk'ün bilim, sanayi, sanat, ekonomi vb. terimlerini Türkçeleştirme çabalarını hatırlayalım ve kendimize

şunu soralım... Atatürkçüler neden yıllardır Türkiye’de eğitim dilinin Türkçeleştirilmesini savunmadılar da aksine bugün bütün üniversitelerimizde; bazı liselerimizde İngilizce eğitim verilmektedir? Bunu İngilizcenin evrensel bir dil olmasına bağlayan ve her defasında “Atatürk’ün Batılılaşma” ölküsüne gönderme yapan aydınlar o Batı ülkelerinde neden kendi ana dillerinde üniversite eğitimi verildiğini de kendilerine soruyorlar mı diye merak ediyorum? Tekrarlayacağım... Ben dilin özgür olarak yazılıp konuşulduğu bir toplumdaki edebiyatın nasıl olacağını merak ediyorum elbette; bu bugün yazan yazar ve şairlerin Türk dili içinde özgür yazmadıkları ve dilin olanaklarını kullanamadıkları anlamını taşıyor! Herkesin, her şekilde yazma özgürlüğünü savunuyorum ama Türk Dili’nin alanını genişletmemiz ve yabancı dillere bağımlılığını azaltmamız gerekiyor. Bu edebiyatın da önünü açacaktır ve dil irademizi sağlamlaştıracaktır.

OÖ: Lupoc özelinde akılcı düşünceye karşı eleştiride bulunuyorsun. Rasyonaliteye karşı önerdiğin düşünceler humor ile inşa edilen bir bilgelik sunuyor...

ET: Aklın eleştirisi her ne kadar felsefenin konusu da olsa şiir, bunu belli ölçülerde haddini aşmadan yapabilir... Çünkü şiir felsefe yapmak için değildir. Var olan gerçeklik her zaman doğru mudur? Doğru olarak kanıksananı değiştirmek bir atomu bölmek kadar zor mudur? Lupoc’da bu yönde düşünce pratikleri; önermeler ve telkinler var: “İmkânsızdan bir gerçek doğuyordu” örneğin. Humor (Mizah) ın şiirde önemli olduğunu düşünüyorum. Lupoc ile bu mizahi anlayış şiirime belirgin bir şekilde girmiştir. Bundan sonra da bunun devam edeceğini düşünüyorum.

OÖ: Lupoc sonrası yeni çalışmaların hakkında neler paylaşmak istersin?

ET: Aklımda yeni bir şiir kitabı yazma planı var. İskeleti kafamda yavaş yavaş şekillenen bir kitap bu... Lupoc’dan sonra bir kitap daha yazdım ve bitti. Bu biten kitap da Lupoc’dan epey farklı ve cesur bir kitap ve bu sefer elimi daha da ağır bir taşın altına koyduğumu düşünüyorum. Kitabın sanırım bir süre beklemesinde fayda olacaktır çünkü Lupoc daha yeni yayınlandı. Bütün bunların dışında “Şehirlerle Yanar Dünya” ve “Lupoc” arası yazılmış ama %70’i bitmiş iki kitap daha yazıyorum. Bunları şimdilik rafa kaldırırsam da elbette muhtemelen en az birine 2020’de geri dönüp tamamlamak istiyorum. Bunlar yazım dönemleri de göz önüne alınırsa Lupoc’a göre çok daha klasik metinler...